

РОЗВИТОК КОМПЕНСАТОРНИХ СТРАТЕГІЙ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Іншомовна освіта у вищій технічній школі має професійно-орієнтований характер і виступає невід'ємною складовою підготовки високо кваліфікованого інженера певної галузі, налаштованого на постійне професійне зростання, соціальну й професійну мобільність, міжкультурне спілкування, самовдосконалення і навчання протягом всього життя. Міжкультурна взаємодія фахового, академічного і особистісного спрямування потребує достатньо високого рівня іншомовної комунікативної компетенції, яка є складним утворенням і реалізується через розвиток навичок і вмінь на основі відповідних знань в основних видах мовленнєвої діяльності в усній та письмовій формах, представлених в продукції, рецепції, інтеракції й медіації. В ситуаціях реального іншомовного професійного спілкування інженерів, коли співрозмовниками виступають не носії даної іноземної мови, а фахівці певної галузі різних країн, для яких така мова є іноземною, надзвичайно важливого значення набуває стратегічна або компенсаторна компетенція.

В історичному плані наукове вивчення проблеми стратегічної компетенції починається з середини минулого сторіччя, коли в когнітивній психології було поставлене питання про скриті маніпуляції організму з різними стимулами, розроблені прийоми виявлення пізнавальних стратегій і була доведена неоднакова ефективність різних стратегій для рішення однотипних задач. Екстраполяція теорії стратегій на навчальний процес з іноземних мов спостерігається в останній чверті ХХ сторіччя, коли на перший план виходять дослідження навчальних стратегій студентів, під якими слідом за Л.Селингером

(1972) розуміють наявність і порівняльну ефективність індивідуально-специфічних способів подолання проблем, що виникають в процесі оволодіння мовою внаслідок недостатньої мовної підготовки або інших причин, які впливають на ефективність мовної поведінки: перевтома, надмірне хвилювання, недостатня увага тощо. До найбільш уживаних шляхів компенсації дефіциту лінгвістичних засобів відносять зміни в стилі й реєстрі та використання повторів, парафраза, паузації, багатослів'я, здогадки тощо. Наступним важливим кроком у вивченні стратегічної компетенції стало розуміння стратегій не тільки як компенсаторних механізмів іншомовного спілкування, а як можливих потужних засобів досягнення комунікативних цілей. В подальшому, в 90-роках, стратегічна компетенція розглядалася як особливий елемент комунікативної здібності (Л.Бахман), від рівня розвитку якого залежить прийняття остаточного рішення щодо вибору з широкого діапазону можливостей лінгвістичного і паралінгвістичного потенціалу найбільш адекватного способу вираження власної комунікативної інтенції і сприйняття смислу висловлювання співбесідника. Більш того, стратегічна компетенція присутня в кожній з п'яти компетенцій, які входять в комунікативну компетенцію, на кожному рівні їх вдосконалення в процесі розвитку і контролю.

Індивідуальні навчальні стратегії студентів в іншомовній підготовці [1] функціонують як плани подолання труднощів, реалізуються на свідомому і підсвідомому рівні та можуть включати:

- а) комунікативні стратегії – процеси і різноманітні засоби, які застосовуються в процесі спілкування в разі недостатності мовних ресурсів для здійснення успішного акту комунікації;
- б) дискурсивні стратегії – засоби ефективного рішення проблем комунікації через оперування структурами дискурсу і вплив на відповідні психологічні характеристики інших учасників спілкування.

З позицій комунікативного підходу до навчання, який передбачає формування у студентів трьох видів компетентностей: ключових, загальнопредметних або

загальнопрофесійних і спеціальних або предметних, стратегічна/компенсаторна компетенція розглядається як здатність розробляти плани і програми максимально ефективного (в суб'єктивному розумінні особистості) виконання діяльності, а відтак, може входити в номенклатуру і загальнопрофесійних, і спеціальних компетентностей. В іншомовній освіті очевидною є різниця між поняттями «стратегічна компетенція» і «стратегічна компетентність». Стратегічна компетенція – це сукупність знань, навичок, вмінь і здібностей, які можуть сприяти успіху комунікації, тобто йдеться про потенційну здатність до ефективного спілкування іноземною мовою. Стратегічна компетентність – це реалізована (а не потенційна) здатність знаходити оптимальні рішення комунікативних задач в умовах наявності лінгвістичних труднощів і недостатнього соціального досвіду спілкування в іншомовному середовищі. У навчанні іноземних мов студентів технічних спеціальностей стратегічна або компенсаторна компетенція представлена як складова професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності, що виступає основною метою іншомовної підготовки у вищій технічній школі. В такому аспекті під стратегічною компетенцією розуміють здатність студента продукувати (свідомо та підсвідомо) й реалізовувати різні разові й довгострокові програми і плани застосування лінгвістичних і паралінгвістичних засобів подолання труднощів іншомовного спілкування або іншомовного навчання. Відповідно до сфер застосування – реальне іншомовне спілкування або опанування іноземною мовою, стратегії розглядаються як навчальні та комунікативні. Такий розподіл має умовний характер і робиться виключно з метою аналізу для зручності дослідження і коректної організації процесу навчання, оскільки, як відомо, вдосконалення володінням іноземної мови відбувається протягом всього життя і найбільш активно саме в процесі комунікації. Розвиток стратегічної або компенсаторної компетенції в процесі володіння іноземною мовою забезпечує формування професійно і соціально значущих особистісних характеристик майбутніх інженерів: досягнення рівнів B2+, C1 іншомовної комунікативної компетенції підвищує конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці;

розвиток вмінь самостійної роботи в процесі вдосконалення навичок і вмінь продуктивних і рецептивних видів мовленнєвої діяльності в аудиторний та поза аудиторний час мотивує прагнення і налаштованість студентів на самовдосконалення і саморозвиток [2]; широке залучення студентів як активних суб'єктів навчального процесу до планування й організації навчання відповідно до їх потреб формує здатність приймати самостійні рішення і нести за них відповідальність.

Література:

1. Саєнко Н.С. Іншомовна освіта студентів технічних спеціальностей в аспекті індивідуалізації навчання – Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Випуск №100. Київ, 2012. - С.192-199.
2. Саєнко Н.С. Мотивація як фактор успішності навчання іншомовного письма - Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. Випуск 5. Київ: Видавничий центр КДЛУ, 2005. - С. 111-113.